

DUYGUSAL ZEKA'NIN BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

RESEARCH ON EMOTIONAL QUOTIENT IN TERMS OF CERTAIN VARIABLES

Yrd. Doç. Dr. M. Yüksel ERDOĞDU

Fatih Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü,

merdogdu@fatih.edu.tr

Öz

Bu araştırmanın ana amacı; üniversite öğrencilerinin Duygusal Zeka Ölçeği puanları ile bazı sosyo-demografik özellikler arasındaki ilişkileri orta koymaktır. Araştırmanın evreni Diyarbakır Dicle Üniversitesinin tüm öğrencileridir. Araştırmada seçkisiz olarak belirlenen Fen-Edebiyat Fakültesi, Mühendislik Fakültesi, Beden Eğitimi M.Y.O., Hukuk Fakültesi, Eğitim Fakültesi(Güzel Sanatlar Bölümü) ve Diş Hekimliği Fakültesinden olmak üzere toplam 532 öğrenci bu araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Araştırmada Duygusal Zeka Ölçeği ile öğrencilerin demografik özellikleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla da bir anket hazırlanmıştır. Araştırmada iki ortalama arasındaki farkın anlamlılığı için ilişkisiz t testi, ikiden fazla bağımsız değişkenle, duygusal zeka ölçeği puanları arasındaki farkın anlamlılığı için Tek Yönlü Varyans Analizi(ANOVA) kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre kız öğrencilerin duygusal zeka ölçeği puanları, erkek öğrencilere göre anlamlı bir şekilde yüksektir. Dışa dönük olan öğrencilerin duygusal zekaları, içe dönük öğrencilere göre daha yüksektir. Bunlara ek olarak, araştırmanın sonuçları gösteriyor ki; öğrencilerin okudukları alanlar ve anne babanın demokratik tutumları duygusal zeka ölçeği puanlarına göre anlamlı farklılıklar göstermekte ve duygusal zekanın gelişimine destek olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Duygusal zeka, anne-baba tutumları, içedönük/dışadönük

Abstract

The main aim of this research is to state the relation between the Emotional Quotient Scale points and certain socio-demographic features of university students. The subjects of this research are the students of Dicle University in Diyarbakır. The participants are randomly chosen 532 students from Faculty of Science, Faculty of Engineering, School of Sport Sciences, School of Law, Faculty of Letters, Faculty of Fine Arts and Faculty of Dentistry. A questionnaire is used to find out the relation between differences in students' demographic characteristics and Emotional Intelligence Scale. To find out the meaningful differences between two variables, one sample t-test is used and to find out the differences between two or more variables and Emotional Quotient Scale points, One way ANOVA is used. The findings of the research assert that, the Emotional Quotient Scale points of female students are remarkably higher than those of male students. In extrovert students, emotional quotient happens to be more developed than in introverts. In addition to this, the findings of this research clearly state that the democratic attitudes of parents and academic branches at university play an important role and have remarkable effects and support the development of the emotional quotient.

Keywords: Emotional quotient, parental attitudes, introvert-extrovert.

“Herkes kızabilir, bu kolaydır. Ancak doğru insana, doğru ölçüde, doğru zamanda, doğru nedenle ve doğru şekilde kızmak, işte bu kolay değildir.” ARİSTO

Son yıllarda zeka türlerinden biri olarak bilinen duygusal zeka olgusuna artan oranda ilgi ve yönelim söz konusudur. Bu ilgi ve yönelimin temelinde ise gerek profesyonel gerekse özel yaşam boyutunda yaşanan çatışma düzeyindeki yoğunluk, enerji kaybı ve performansı yönetememe, yaşamdan tatmin olamama ve dolayısıyla gelişen negatif duyguları yönetmede karşılaşılan güçlükler yatmaktadır.

Bireysel boyutta değerlendirildiğinde duygusal zeka, bireyin hedeflerine ulaşmasında, yaşam tatmini elde etmesinde, ilişki yönetiminde zihinsel ve fiziksel performans yönetiminde, problem çözümünde, alternatifler arasında sağlıklı, bilinçli seçimler yapabilmesinde, vizyon oluşturmasında enerjisini pozitif yönde ve yapıcı bir biçimde yaşamına katkı sağlayacak yönde kullanmasında yararlanabileceği bir zeka boyutudur. Duygusal Zeka insan zekasını anlamaya ve açıklamaya yönelik yeni açılımlar getirmektedir. “Neden bazı insanlar okulda, akademik ortamda başarısız olurlarken hayatta başarılı olabilmektedir?” Bu soru insanları başarı konusunu yeniden gözden geçirmesine ve başarıyı oluşturan farklı nitelikleri araştırmaya itmiştir. Bu çalışmalar bir çok araştırmacıyı duyguları anlama, onları çözümleme yoluna itmiş bu çalışmaların sonucu duygusal zeka kavramı gündeme gelmiştir(Goleman 2001,2003; Kansu, 2004; Mayer, Salovey, 1990).

Duygusal zeka bir çok kuramcı tarafından çok farklı bir şekilde tanımlanmaktadır. 1980’lerin başında, İsraili Psikolog Dr. Reuven Bar-On, duygusal zeka kavramını geliştirmeye başlamış; "Bir kişinin çevresel baskılarla ve isteklerle başa çıkmak için başarılı olma yetisinde; duygusal kişisel ve sosyal yeteneklerinin bir bütünüdür." şeklinde tanımlamıştır (Moller, 1999, s. 268). Peter Salovey ve John Mayer, 1990’da Duygusal Zekayı şöyle açıklamışlardır : "Bir kişinin kendi ya da başkalarının hislerini ve duygularını yansıtabilme, onları ayırt edebilme ve kişinin düşüncesi ve eyleminde bu bilginin kullanılmasıdır."(Moller,1999 ,s. 269). Goleman, 1995 yılında yayınlanan "Duygusal Zeka" adlı kitabında "Duygusal zekayı kişinin kendi duygularını anlaması, başkalarının duygularına empati beslemesi, ve duygularını yaşamı zenginleştirecek biçimde düzenleyebilmesi yetisi" olarak tanımlıyor. Goleman’a göre; beynin

düşünen parçası, beynin duygusal parçasından ürüyor. Beynin düşünen ve duygusal parçaları genelde yaptığımız her şeyde birlikte çalışıyor ve gerek iş yaşamında gerekse özel yaşamda başarılı ve mutlu olmak, insanların duygusal zeka becerilerine bağlıdır(Goleman, 2001).

Gardner 1983 yılında “Çoklu Zeka” teorisinde “kişinin içsel dünyasını bilmesi” ile “sosyal beceri” ayrımını ortaya koymuştur (Kemper, 1999). Bu kişiler arası ve içsel zeka ayrımı duygusal zeka teorilerinin gelişiminin temelini oluşturmaktadır.

Gardner’e (1983) göre duygusal zeka, uyum becerilerinden meydana gelme, bununla birlikte kişinin duygularının ve kabiliyetlerinin farkında olma, bunları hayatına yön vermede bir kaynak olarak kullanma olarak tanımlanmaktadır (Wells ve ark., 2000).

Duygusal zeka; kişinin kendisinin ve başkalarının duygularını kontrol etme, bunlar arasında seçim yapabilme ve kişinin bu duygularını hayatına yön vermede kullanabilme yeteneğini içeren sosyal zekanın bir tipidir (Mayer ve Salovey, 1999, s.292).

Duygusal zeka zihinsel bir beceridir. Sadece duygulara sahip olmak değil, aynı zamanda onların ne anlama geldiğini anlamaktır. Duygu kavramı akıl gerektirir ancak kişiyi zihinsel sisteme ulaştıran, yaratıcı düşüncelere meydan veren şey yine duygulardır (Epstein, 1999).

Duygusal zeka adlı kitabı ile duygusal zeka konusunu ayrıntılı irdeleyen Goleman’a (1996) göre ise duygusal zeka, akıllı olmanın bir farklı yoludur. Bu kavram, hislerin ne olduğunu ve hisleri kullanarak iyi kararlar vermeyi içerir. Hüzünlü ruh halinin üstesinden gelme ve dürtüleri kontrol etme anlamına gelir. IQ’da önemlidir ancak duygusal zeka (EQ) ile birbirinden farklı yönleri bulunmaktadır. EQ, sadece duygu denetimi veya IQ’nun bir rakibi değil onun tamamlayıcısı ve sinerjik bir şekilde güçlendiricisidir. EQ, insanların duygularını serbest bırakmaları veya içlerini boşaltmaları anlamına da gelmektedir. En basit anlatımıyla duygusal zeka duyguların akılcı kullanılmasıdır (Goleman, 2003).

Duygusal zeka, esas olarak iki yetkinliğin bileşkesidir. Bu yetkinliklerden birincisi “kişisel yetkinlik”, ikincisi “sosyal yetkinlik”tir. Bu araştırma da duygusal zekanın Kendi Duygularını Anlama, Karşısındakinin Duygularını Anlama ve Duyguları Yönetme alt boyutları üzerinde çalışılmıştır(Baltaş, 1999; Salopek, 1998).

Kendi Duygularını Anlama: Kişinin kendi duygularını, güçlü ve zayıf yönlerini, sınırlarını bilmesi ve anlamasıdır. Yüksek düzeyde duygusal zekaya sahip olan lider pozisyonundaki kişiler, kendi kişilik özelliklerinin birlikte çalıştıkları insanları doğrudan etkileyeceğinin farkındadırlar, bu yüzden kendilerini dürüst ve kompleksiz olarak değerlendirirler. Kendi kapasitelerini bildikleri için altından kalkamayacakları işlere girmezler; giriştikleri işlerde de ne kadar risk almaları gerektiğini ya da nerede yardıma gereksinim duyabileceklerini bilirler. Kendini bilen liderler, özgüvene de sahiptirler; bu anlamda kendilerine yöneltilen eleştirileri tehdit olarak değil, kendilerini geliştirme fırsatı olarak görürler.

Duyguları Yönetme: Kişinin duygularını kontrol ederek dürüst ve tutarlı davranması ve değişimlere karşı kendi kendini ayarlayabilmesidir. Refleksif duygularını kontrol edebilen liderler, birlikte çalıştıkları insanlara bir güven ve adalet ortamı içinde bulduklarını hissettirirler. Başarılı bir lider, başarısızla karşılaştığında mantıklı ve soğukkanlı davranarak, yapıcı çözümler üretebilir. Kendini yönetebilen lider, teknolojik, ekonomik ya da yönetsel değişikliklere karşı önyargısız yaklaşabilir ve kendini yeni duruma soğukkanlı bir şekilde adapte edebilir.

Karşısındakinin Duygularını Anlama: Başkalarının fikir ve duygularını anlamaya çalışma, tavırlarını onların ruhsal durumlarına göre ayarlama becerisidir, yani liderin çevresinden haberdar olmasıdır. Takım çalışmasının giderek önem kazandığı günümüzde, empatinin iyi bir lider için vazgeçilmez bir özellik olduğu açıktır. Birlikte çalıştığı insanların görüşlerini hisseden ve anlayan lider, bu görüşleri dikkate alarak hem insanlara örgütün etkin bir elemanı olduklarını hissettirir, hem de bu görüşlerden yapıcı eleştiriler olarak faydalanır. Böylece çalışanlarının bireysel verimliliklerini yükseltir ve liderlik gücünü pekiştirir.

Araştırmalar, bireylerin hayatlarını yönlendirmelerinde, mutlu ve başarılı olmalarında, zekanın etkisinin çok az olduğunu göstermektedir. Bunun başlıca sebeplerinden biri, düşünme yeteneğinin zeka ile sınırlı olup, istek ve motivasyonun duygusal zekanın bir ürünü olmasından kaynaklanmaktadır. Duygusal becerileri olan çocukların gerek okulda, gerekse okul dışında öğrenmeye ve başarılı olmaya istekleri vardır. Böylece motive olmakta etkili olan heyecan,

merak, ve gurur duyma gibi pozitif duygular, çocukları hedeflerine daha kolay ulaştırır. Okulda ve aile içinde duygusal zekanın kazandırılması, çocukların hayatlarındaki engelleri aşmada ve hayal kırıklıklarıyla daha kolay başa çıkmalarında yardımcı olur. Duygusal becerisi olan çocuklar kavga türünden anlaşmazlıklara daha az girmekle kalmaz, kendilerine zarar verecek davranışlardan kaçınırlar. Aynı zamanda yalnızlık çekmeyen, aşırı duygusal davranışlarla saldırgan ve itici olmayan, kendilerine verilen görevler üzerinde odaklaşan, duygusal ve fiziksel açıdan sağlıklı insanlar olurlar (Kansu, 2004).

Bireyin öğrenme ortamında, kişilik özelliklerinin gelişiminde başarı ve zeka gibi çevresel faktörlerle gelişen temel niteliklerinde, aile ortamı önemli bir yer tutmaktadır. Aile içinde özellikle anne-babanın çocuğa yönelik tutumları onların sağlıklı gelişimlerinde en önemli faktörlerdir. Öğrencinin gelişiminin hızlı olduğu ve kişilik özelliklerini yerleştiği ilk çocukluk evresinde aile ortamı, eğitim açısından çok önemlidir. Ailenin eğitsel ortamı anne-babanın çocuğa yönelik tutumları öğrencinin gelişimini pekiştirebilir ya da köreltebilir (Bruner, 1960). Carlson (1999) 17 yıl süreli bir izleme çalışmasında, erken çocukluk ve ön ergenlik dönemindeki aile desteği ve ilgisi ile ergenlik yıllarındaki akademik başarı, duygusal sağlık ve okula uyum arasında pozitif yönde ilişki olduğunu belirtmektedir. Küçükahmet'e (2001) göre, öğrencilerin anne-babalarının yanlış tutumları, ilgisizliği, sertliği, sevgisizliği ya da aşırı ilgisi gibi durumlar öğrencilerin gelişimlerine olumsuz etkilenmesine korku ve gerginlik yaşamalarına neden olmaktadır.

Araştırmada, öğrencilerin kendilerini dışadönük/içedönük olarak tanımlamaları ile Duygusal Zeka Ölçeği puanları arasındaki ilişkilerde hesaplanmıştır. Tipik içe dönük olanlar, sessiz, çevreye karşı kapalıdırlar. İnsanlardan kaçır, kendi başlarına kalmak isterler. Okumak, yazmak, resim, müzik gibi uğraşılardan hoşlanırlar. İnsanlarla kolay ilişki kuramazlar. Günlük yaşantıyı, olayları, kişileri ciddiyetle ele alırlar. Sakin, telaşsız bir yaşam biçimini sever, duygu ve coşkularını çok sıkı denetim altında tutarlar. Tipik dışa dönük olanlar ise, insancıl, cana yakındırlar, insanlarla birlikte bulunmaktan hoşlanırlar. Kolay ilişki kurar, çok arkadaş edinirler.

Kendi başlarına kalmaktan, okumak ve çalışmaktan hoşlanmazlar. Heyecan veren olaylardan hoşlanırlar. Hareket ve davranışları üzerindeki denetimleri zayıftır (Erdoğan, 2006, s.25).

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; örnekleme alınan öğrencilerin Duygusal Zeka Ölçeği puanlarının cinsiyete, öğrenim gördükleri alana, anne-baba tutumlarına (demokratik-otoriter-ilgisiz) ve kendilerine yönelik değerlendirmelerine (içedönük- dışa dönük) göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemektir.

Yöntem

Bu araştırma Dicle Üniversitesi Öğrencilerinin Duygusal zeka ölçeği puanları ile bazı değişkenler arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Bu sebeple bu araştırma tarama modelindedir. Araştırmanın evreni Diyarbakır Dicle Üniversitesinin tüm öğrencileridir. Araştırmada seçkisiz olarak belirlenen Fen-Edebiyat Fakültesinden 226, Mühendislik Fakültesinden 66, Beden Eğitimi M.Y.O. 48, Hukuk Fakültesinden 44, Eğitim Fakültesinden (Güzel Sanatlar Bölümü) 88, Diş Hekimliği Fakültesinden 60 olmak üzere toplam 532 öğrenci bu araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır

Örneklem grubundaki öğrencilerin bölüm ve cinsiyet değişkenlerine göre dağılımına Tablo-1’de yer verilmiştir.

Tablo 1: Örneklem Grubunu Oluşturan Öğrencilerin Fakülte ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Fakülteler	Cinsiyet				Toplam	
	Erkek		Kız		N	%
	N	%	N	%	N	%
Fen-Edebiyat Fakültesi	148	43	78	42	226	43
Mühendislik Fakültesi	58	17	8	4	66	12
Beden Eğitimi M.Y.O.	20	6	28	15	48	9
Hukuk Fakültesi	24	7	20	11	44	8
Eğitim Fak.(Güzel Sanatlar B.)	50	14	38	20	88	17
Diş Hekimliği Fakültesi	46	13	14	8	60	12
Toplam	346	100	186	100	532	100

Tablo 1’de görüldüğü gibi “Duygusal Zekanın Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi” konulu bu araştırma için yedi farklı fakülteden 346’sı (%65) erkek, 186’sı (%35) kız olmak üzere toplam 532 öğrenci örneklem grubunu oluşturmaktadır.

Araştırmada Kullanılan Bilgi Toplama Araçları

Araştırmada kullanılan Duygusal Zeka Ölçeği Ergin, İşmen ve Özabacı tarafından 1999 yılında geliştirilmiştir. Ölçek, Kendi Duygularını Anlama, Karşısındakinin Duygularını Anlama ve Duyguları Yönetme olmak üzere 3 alt test ve 108 maddeden oluşmaktadır. 9 yaş ve üstündeki tüm bireylere uygulanmakla birlikte uygulama için zaman sınırlaması yoktur. Ölçeğin güvenirliliği için Cronbach Alpha yöntemiyle hesaplanan iç tutarlılık katsayıları, 0.72 ile 0.81 arasında değişmektedir. Ölçek maddelerinin ayırt edicilik değerleri de yüksek bulunmuştur. Ölçeğin geçerlilik çalışması için IQ ölçeği ölçüt olarak alınmış ve geliştirilen Duygusal Zeka Ölçeği ile aralarında korelasyonlar. 28 ile.45 arasında değişmektedir. Elde edilen korelasyon değerleri anlamlı bulunmuştur. Öğrencilerin demografik özellikleri anket sorularıyla ortaya konulmuştur(Ergin ve ark. 2000).

Verilerin Analizi ve Kullanılan İstatistiksel Teknikler

Veriler bilgisayar ortamında SPSS 10.0 paket programı ile analiz edilmiştir. Test istatistikleri olarak Duygusal Zeka Ölçeğinin betimsel istatistikleri tüm test ve alt testler için ayrı ayrı hesaplanmıştır.

Araştırmada iki ortalama arasındaki farkın anlamlılığı için ilişkisiz t testi, ikiden fazla bağımsız değişkenle, duygusal zeka ölçeği puanları arasındaki farkın anlamlılığı için Tek Yönlü Varyans Analizi(ANOVA) kullanılmış elde edilen veriler scheffe testi ile test edilmiştir. (Büyüköztürk, 2002).

BULGULAR

Örnekleme alınan öğrencilerin duygusal zeka alt ölçekleri ve toplam puanlarının cinsiyete göre t testi sonuçları Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2: Öğrencilerin Duygusal Zeka Ölçeği Alt Test Puanları ile Toplam Puanlar Arasında Cinsiyete Göre t-testi Sonuçları

Alt Testler	Cinsiyet	N	$\bar{x}$	S	Sd	t	p
Kendi Duygularını Anlama	Erkek	346	2.94	.27	265	1.11	.269
	Kız	186	2.98	.24			
Karşısındakinin Duygularını An.	Erkek	346	2.89	.19	265	2.87	.004*
	Kız	186	2.96	.18			
Duyguları Yönetme	Erkek	346	3.03	.27	265	3.30	.001*
	Kız	186	3.14	.20			
Toplam	Erkek	346	2.96	.18	265	3.20	.002*
	Kız	186	3.03	.16			

*p<.01

Duygusal Zeka Ölçeği Karşısındaki Duygularını Anlama Alt Test Puanları Öğrencilerinin cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir [$t(265)=2,87$ $p<.01$]. Bayan öğrencilerin Duygusal Zeka Ölçeği Duyguları Yönetme Alt Test puanları $\bar{x}=2,96$, erkek öğrencilerin ise $\bar{x}=2,89$ olarak hesaplanmıştır. Aritmetik ortalama sonucuna göre, kız öğrenciler karşısındaki duygularını anlamada erkek öğrencilere göre daha başarılıdır.

Duygusal Zeka Ölçeği Duyguları Yönetme Alt Test Puanları Öğrencilerinin cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir [$t(265)=3,30$, $p<.01$]. Bayan Öğrencilerin Duygusal Zeka Ölçeği Karşısındaki Duygularını Anlama Alt Test puanları $\bar{x}=3,14$, erkek öğrencilerin ise $\bar{x}=3,03$ olarak hesaplanmıştır. Buna göre kız öğrenciler duyguları yönetme konusunda erkek öğrencilere göre daha başarılıdır.

Duygusal Zeka Ölçeği Toplam Puanları Örneklem Alınan Tüm Öğrencilerin cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir [$t(265)=3,20$, $p<.01$]. Bayan Öğrencilerin Duygusal Zeka Ölçeği toplam puanları $\bar{x}=3,03$, erkek öğrencilerin ise $\bar{x}=2,96$ olarak hesaplanmıştır. Elde edilen bulgulara göre kız öğrenciler, erkek öğrencilere göre daha çok duygusal zekaya sahiptirler.

Kendi Duygularını Anlama alt test puanları cinsiyete göre anlamlı farklılıklar göstermemektedir.

Duygusal Zeka Ölçeği Puanları ve Alt Test Sonuçlarına bir bütün olarak bakıldığında Kendi Duygularını Anlama dışındaki alt testlerde bayan öğrenciler erkek öğrencilerden daha yüksek puanlar almışlardır. Bir diğer ifade ile bayan öğrenciler erkek öğrencilere göre daha çok duygusal zekaya sahiptirler.

Anne-babanın tutumları (demokratik, otoriter ve ilgisiz) ile örneklem alınan öğrencilerin Duygusal Zeka Ölçeği puanları arasındaki ilişkiyi belirlemek için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına Tablo 3'te yer verilmiştir.

Tablo. 3: Duygusal Zeka Ölçeği Toplam ve Karşısındakinin Duygularını Anlama Alt Test Puanlarının Öğrencilerin Ailelerinin Tutumlarına Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

Alt Testler	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	P
Kendi Duygularını Anlama	Gruplararası	.109	12	5.44	.781	.459
	Gruplarıçi	18.325	463	6.96		
	Toplam	18.433	465			
Karşısındakinin Duygularını Anlama	Gruplararası	.334	12	.167	4.77	.009*
	Gruplarıçi	9.21	463	3.50		
	Toplam	9.542	465			
Duyguları yönetme	Gruplararası	.320	12	.160	2.53	.081
	Gruplarıçi	16.56	463	6.29		
	Toplam	16.88	465			
Toplam	Gruplararası	.230	12	.115	3.93	.021*
	Gruplarıçi	7.71	463	2.93		
	Toplam	7.93	465			

*p<.01

Analiz sonuçları, Duygusal Zeka Ölçeği Karşısındakinin Duygularını Anlama Alt Testi puanları ile öğrencilerin ana-baba tutumları arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir [F(12-463) =4.77, p<.01]. Başka bir ifade ile Duygusal Zeka Ölçeği Toplam puanları öğrencilerin anne-baba tutumlarına göre değişmektedir. Anne-baba tutumları arasında farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffé Testinin sonuçlarına göre, demokratik tutuma sahip olanların $\bar{x}$ =2.95, otoriter tutuma sahip olanların $\bar{x}$ =2.93 ve ilgisiz tutuma sahip olanların $\bar{x}$ =2.81 olarak hesaplanmıştır. Buna göre demokratik aile ortamında büyüyen çocukların kendi duygularını anlamada daha başarılı olduklarını söylemek mümkündür.

Analiz sonuçları, Duygusal Zeka Ölçeği Toplam puanların öğrencilerin ana-baba tutumlarına bağlı olarak anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir [F(12-463)=3.93, p<.05]. Başka bir ifade ile Duygusal Zeka Ölçeği Toplam puanları öğrencilerin anne-babalarının tutumlarına göre değişmektedir. Anne-baba tutumları arasında farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffé Testinin sonuçlarına göre, demokratik tutuma sahip olanların ($\bar{x}$ =3.98), otoriter tutuma olanların ($\bar{x}$ =2.99) ve ilgisiz tutuma sahip olanların ($\bar{x}$ =2.89) olarak hesaplanmıştır. Buna göre demokratik aile ortamında büyüyen çocukların duygusal zekaları daha yüksektir.

Diğer Duygusal Zeka Ölçeği Alt Testleri ile öğrencilerin anne-baba tutumları arasındaki farklar anlamlı bulunmamıştır.

Anne-baba Tutumları ile duygusal zeka arasındaki ilişkileri konu alan bir çalışmaya literatürde rastlanmamıştır. Elde edilen bulgulara genel olarak bakıldığında demokratik tutuma sahip anne-babaların çocuklarının duygusal zeka gelişimi, otoriter ve ilgisiz ana baba tutumlarına göre daha yüksektir.

Öğrencilerin Duygusal Zeka Ölçeği Toplam puanları, Kendi Duygularını Anlama, Karşısındakinin Duygularını Anlama, Duyguları Yönetme alt testlerinden aldıkları puanların öğrencilerin okudukları alanlara göre (Fen-Edebiyat, Hukuk, Mühendislik, Beden Eğitimi M.Y.O., Diş Hekimliği ve Eğitim Fakültesi (Güzel Sanatlar Bölümü)) anlamlı farklılıklar gösterip göstermediği tek yönlü varyans analizi ile test edilmiştir. Elde eline sonuçlar Tablo-4'te verilmiştir.

Tablo-4: Duygusal Zeka Ölçeği Toplam Puanlarının Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Alanlara Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

Alt Testler	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	P
Kendi Duygularını Anlama	Gruplararası	1.40	14	.233	3.53	.000*
	Gruplariçi	17.15	552	6.58		
	Toplam	18.55	552			
Karşısındakinin Duygularını Anlama	Gruplararası	1.40	14	.321	2.04	.677
	Gruplariçi	17.15	558	3.58		
	Toplam	18.55	558			
Duyguları yönetme	Gruplararası	1.40	14	.301	.468	.622
	Gruplariçi	17.15	552	2.58		
	Toplam	18.55	558			
Toplam	Gruplararası	.42	14	6.99	2.41	.000*
	Gruplariçi	7.56	558	2.91		
	Toplam	7.98	558			

*p<.01

Analiz sonuçları, Duygusal Zeka Ölçeği Kendi Duygularını Anlama Alt Test puanlarının öğrencilerin alanlarına bağlı olarak anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir [F(14-552)=3.53, p<.01]. Başka bir ifade ile Duygusal Zeka Ölçeği toplam puanları öğrencilerin alanlarına göre değişmektedir. Alanlar arasında farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffé Testinin sonuçlarına göre, Eğitim Fakültesi m Güzel Sanatlar Bölümü ($\bar{x}$ =3.04), Diş Hekimliği Fakültesi ($\bar{x}$ =3.00), Hukuk Fakültesi ($\bar{x}$ =2.99), Fen-Edebiyat Fakültesi ($\bar{x}$ =2.98), Mühendislik Fakültesi ($\bar{x}$ =2.90) ve Beden Eğitimi M.Y.O.($\bar{x}$ =2.77) olarak sıralanmaktadır. Buna göre Duygusal Zeka Ölçeği alt testlerinden Kendi Duygularını Anlama puanlarına göre Kendi Duygularının Farkında olan en yüksek Güzel Sanatlar Fakültesi öğrencileri olurken en düşük Beden Eğitimi öğrencileridir.

Analiz sonuçları, Duygusal Zeka Ölçeği toplam puanlarının öğrencilerin alanlarına bağlı olarak anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir [$F(14-558)=2.41, p<.01$]. Başka bir ifade ile Duygusal Zeka Ölçeği toplam puanları öğrencilerin alanlarına göre değişmektedir. Alanlar arasında farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffé Testinin sonuçlarına göre, Hukuk Fakültesi ($\bar{x}=3.04$), Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Bölümü ($\bar{x}=3.02$), Fen-Edebiyat Fakültesi ($\bar{x}=3.00$), Diş Hekimliği Fakültesi ($\bar{x}=2.99$), Mühendislik Fakültesi ($\bar{x}=2.94$) ve Beden Eğitimi M.Y.O. ($\bar{x}=2.89$) olarak sıralanmaktadır. Buna göre Duygusal Zeka Ölçeği toplam puanlarına göre duygusal zekaları en yüksek hukuk fakültesi öğrencileri olurken en düşük beden eğitimi öğrencileridir.

Öğrencilerin Başkalarının Duygularını Anlama ve Duygularını Yönetme Alt Testlerinden elde ettikleri puanlar arasında, alanlara göre oluşan farklılıklar anlamlı bulunmamıştır.

Duygusal Zeka Ölçeği ve alt testlerinin öğrencilerin okudukları alanlara göre anlamlı farklılıklar gösterip göstermediğine ilişkin bulgulara genel olarak bakıldığında Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Bölümü, Hukuk, Diş Hekimliği Fakültesi ve Fen-Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin Duygusal Zeka Ölçeği Puanları diğer bölüm öğrencilerine göre daha yüksektir. Elde edilen önemli bulgulardan biride Beden Eğitimi M.Y.O. öğrencilerinin Duygusal Zeka Ölçeği puanları diğer bölüm öğrencilerinden daha düşük bulunmasıdır.

Öğrencilerin Duygusal Zeka Ölçeği Toplam Puanlar ve Alt Testlerinden Elde Ettikleri Puanların Kendilerini Değerlendirme Biçimlerine Göre (İçe dönük, Dışa Dönük) anlamlı farklılıklar gösterip göstermediği t testi ile analiz edilmiştir. Elde edilen veriler Tablo-5'te yer verilmiştir.

Tablo 5: Öğrencilerin Duygusal Zeka Ölçeği Toplam Puanlar ve Alt Testlerinden Elde Edilen Puanların Kendilerini Değerlendirme Biçimlerine İlişkin t-Testi sonuçları

Alt Testler	Kişilik Özellikleri	N	$\bar{x}$	S	Sd	t	p
Karşımdakinin Duyguların Anlama	İçe Dönük	246	2.83	.19	2.75	3.23	.001*
	Dışa Dönük	286	2.93	.19	1.25		
Kendi Duygularını Anlama	İçe Dönük	246	2.98	.25	3.18	.60	.549
	Dışa Dönük	286	2.95	.27	3.25		
Duyguları Yönetme	İçe dönük	246	2.95	.30	4.43	3.60	.000*
	Dışa Dönük	286	3.10	.23	1.57		
Toplam	İçe Dönük	246	2.92	.18	2.63	2.58	.008*
	Dışa dönük	286	2.99	.17	1.14		

*p<.01

Duygusal Zeka Ölçeği Toplam Puanları Örneklemeye giren tüm öğrencilerin Kendilerini Değerlendirme Biçimlerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir [$t(530)=2.58, p<.01$]. Dışa Dönük Öğrencilerin Duygusal Zeka Ölçeği toplam puanları ($\bar{x}=2.99$), İç Dönük öğrencilerden ($\bar{x}=2.92$) daha yüksektir.

Duygusal Zeka Ölçeği Karşısındakinin Duygularını Anlama Alt Test Puanları Öğrencilerinin Kendilerini Değerlendirme Biçimlerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir [$t(530)=3.23, p<.01$]. Dışa Dönük Öğrencilerin Duygusal Zeka Ölçeği toplam puanları ($\bar{x}=2.93$), İç Dönük öğrencilerden ($\bar{x}=2.83$) daha yüksektir.

Duygusal Zeka Ölçeği Duyguları Yönetme Alt Test Puanları Öğrencilerin Kendilerini Değerlendirme Biçimlerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir [$t(530)=3.60, p<.01$]. Dışa Dönük Öğrencilerin Duygusal Zeka Ölçeği toplam puanları ($\bar{x}=3.10$), İç Dönük öğrencilerden ($\bar{x}=2.95$) daha yüksek olarak hesaplanmıştır

Kendi Duygularını Anlama alt test puanları kendini değerlendirme biçimlerine göre anlamlı farklılıklar göstermemektedir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırma sonuçlarına genel olarak bakıldığında Duygusal Zeka Ölçeği puanları cinsiyete göre “Kendi Duygularını Anlama” alt testi dışında gruplar arasında anlamlı farklılıklar göstermektedir. Diğer bir anlatımla bayanların duygusal zekaları Kendi Duygularını Anlama dışında erkeklere göre anlamlı derecede yüksektir. Kişinin kendi duygularını, güçlü ve zayıf yönlerini, sınırlarını bilmesi ve anlaması olarak belirtilen Kendi Duygularını Anlama arasında erkek ve bayanlar arasında anlamlı farklılıklar yoktur. Araştırma bulguları ile ilgili olarak literatürde benzeri bazı araştırma sonuçlarına aşağıda yer verilmiştir.

Austin ve ark.(2005) tarafından yapılan bir çalışmada tıp fakültesi birinci sınıfında okuyan öğrencilere duygusal zeka ve empati ölçekleri ve iletişim becerileri ders içeriği hakkında duygularını belirleyen bir çalışma yapılmıştır. Araştırma sonucunda bayanların duygusal zekası erkeklere göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Aynı şekilde Nikalaou ve ark.(2002) tarafından bir ruh sağlığı kurumunda yapılan bir çalışmada da duyguları algılama ve değerlendirme alt ölçeklerinde bayanların erkeklerden daha yüksek puan aldıklarını ortaya koymuştur. Harrod ve Scheer'in (2005) gençler arasında

yaptıkları çalışmalarda da duygusal zeka puanları bayanlarda erkeklere göre anlamlı bir şekilde daha yüksek çıkmıştır.

Bir başka çalışmada da bayanlar kendi kendilerine yaptıkları değerlendirmelerle gerçek duygusal zeka ölçümleri karşılaştırıldığında, genel olarak kendileri ile ilgili düşük tahminlerde bulunmalarına karşılık, erkeklerden daha yüksek puan almışlardır (Petrides&Furnham; 2000, s.264).

Bununla birlikte İşmen (2001), tezsiz yüksek lisans öğrencileri ile üniversite öğrencilerinin duygusal zekâları ile problem çözme becerileri arasında ilişki olup olmadığını tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırmanın evrenini 2000-2001 öğretim yılında İstanbul Üniversitesi'nde okuyan öğrenciler oluşturmuştur. Araştırmanın sonucunda 19 yaş ve altı ve 26 yaş ve üstü yaş grubunda duygusal zekâ düzeyinin yaşa göre farklılaşmadığı, kız öğrencilerin üç boyutta erkek öğrencilerden daha fazla puan almalarına rağmen duygusal zekânın cinsiyete göre farklılaşmadığı ve duygusal zekâ ile problem çözme becerisi arasında ters yönlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bu çalışmadan elde edilen sonuçlar yukarıdaki araştırma sonuçları ile genel olarak paralellik göstermektedir. Araştırma bulgularına göre çocuklarına yönelik demokratik davranışlar sergileyen anne-babaların çocuklarının duygusal zeka puanları, otoriter ve ilgisiz anne-baba tutumlarına göre daha yüksektir. Literatürde anne-baba tutumları ile bireylerin duygusal zekaları arasındaki ilişkileri konu alan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Duygusal zeka öğelerinin ilk öğrenildiği yer aile ortamıdır. Çocukların kimlikleri ilk yıllardan başlayarak, bilişsel gelişmesinin sürdüğü ergenlik yıllarına kadar, çevresindeki insanların etkisiyle şekillenir. Çocukların kendilerini anlamaları ve tanımları çevrelerinden gelen tepkilerle beslenir ve gelişir. Anne ve babanın çocuklarıyla arasında kurulan sıcak, güvene dayalı yakın ilişki ile çocuk, kendisini nasıl göreceğini, başkalarının kendi hislerine nasıl tepki vereceğini, hisleri hakkında nasıl düşünmesi gerektiğini ve başkalarının duygularını nasıl okuyup ifade edeceğini öğrenir.

Anne ve babanın davranışları çocuğun duygusal yaşantısında derin ve kalıcı etkiler yaratır. Çocuklarının duygularını önemsemeyen ve duygusal ihtiyaçlarına karşılık vermeyen anne ve babalar, böylece onların duygusal zekalarının yanı sıra zihinsel gelişmelerine de engel olurlar. Şiddete eğilimi olan çocuklar genelde aileleri tarafından önem verilmemiş, hayatlarına ilgi gösterilmemiş, sürekli eleştiriye maruz kalmış, anlaşılmamış ve ağır cezalar verilmiş çocuklardır. Aile içine duygusal ihtiyaçlarına karşılık verilen, duyguları eleştiriye maruz kalmadan dinlenip anlaşılan çocuklar anne ve babalarına güven duyacak ve bir sıkıntılar olduğunda bunu rahatça paylaşacak ve yardım alabileceklerdir. Kendisini tanıyan çocuklar insanlarla olan ilişkilerinde kendilerini pozitif bir şekilde ifade edebilirler ve başkaları

tarafından anlaşılır ve kabul edilirler. Çocuklara gerginliğin, korku ve hayal kırıklıklarının çok yaşanmadığı, neşe ve mutluluğun yoğun olduğu, kendilerini güven içinde hissettikleri bir ortam sağlanması, öğrenmelerini olumlu yönde etkileyecektir (Kansu, 2004).

Araştırma bulgularına göre Duygusal Zeka Ölçeği Kendi Duygularını Anlama ve Toplam alt test puanları öğrencilerin okudukları alanlara göre farklılıklar göstermektedir. Her iki ölçek puanlarına göre, özellikle Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Bölümü öğrencilerinin duygusal zeka ölçeği puanları diğer bölümlerin öğrencilerinin duygusal zeka puanlarına göre daha yüksek çıkmıştır. Güzel Sanatlar Bölümünde öğrencilerin duygularını çeşitli sanat eserleri ve müzik gibi yetenekleri ile ortaya koymasının, kendi duygularını anlama becerilerini geliştirdiği şeklinde bir belirleme yapılmasına olanak vermektedir. Beden Eğitimi öğrencilerin duygusal zekaları her iki alt test puanlarında da diğer bölüm öğrencilerine göre anlamlı bir şekilde düşük çıkmıştır. Bunun en temel nedeninin beden eğitimi öğrencilerinin duygularını geliştirme çabalarından daha çok, bedenini geliştirme çabalarına yönelmiş olabileceğinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Karşısındakinin Duygularını Anlama ve Duygularını Yönetme Alt testi sonuçları öğrencilerin okudukları alanlara göre anlamlı farklılıklar göstermemektedir. Literatürde benzeri bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Araştırma bulgularına göre kendilerini dışa dönük olarak tanımlayan öğrencilerin, kendilerini içe dönük tanımlayan öğrencilere göre duygusal zeka ölçeği puanları daha yüksektir. Sadece Kendi Duygularını Anlama alt test puanları gruplara göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Duygusal zeka bireyin daha sosyal yaşantısına dönük olması nedeniyle, dışa dönük olarak kendilerini tanımlayan öğrencilerin duygusal zekalarının daha yüksek çıkmasının beklendiği bir sonuç olduğunu belirtmek mümkündür. Duygusal Zeka ile dışadönük/içedönüklük arasındaki ilişkileri konu alan bir araştırmaya rastlanmamakla birlikte Erdoğan (2006) tarafından yapılan bir araştırmaya göre içe dönük olan öğrencilerin akademik başarıları, dışa dönük olan öğrencilere göre daha yüksektir. Bu bağlamda akademik olarak başarılı olmak için içe dönük bir kişilik özelliğine sahip olmak önemli görünmekle birlikte, duygusal zekanın gelişimi içinde dışa dönük bir kişiliğe sahip olmak önemli görülmektedir.

Sonuç olarak duygusal zekanın gelişimi, bireylerin sağlıklı iletişim kurabilmeleri, başarılı olmaları için önemlidir. Bu sebeple araştırma bulguları duygusal zekanın gelişimini konusunda önemli bilgiler vermektedir.

Araştırma Dicle Üniversitesi öğrencileri üzerinde gerçekleştirilmiştir. Elde edilen sonuçların genellenebilmesi bu ve benzeri araştırmaların yapılması ile mümkündür.

KAYNAKÇA

- Austin, E. Evans, R. Goldwater ve Potte, V.(2005). **A Preliminary Study of Emotional Intelligence, Emphaty and Exam Performance in First Year Medical Students.** Personality and Individual Differences, Vol. 39, 1395-1405.
- Baltaş, A.(1999). **Duygusal Zeka Nedir?** 6 Haziran 1999, Pazar Hürriyet Gazetesi.
- Bruner, J.S.(1960). **The Process of Education.** Cambridge:Harward University.
- Carlson, E. (1999). **Early Environment Support ve Elementary School Adjustment in Middle Adolescence.** Journal of Adolescent Researc.
- Epstein, R.(1999). **The Key to Our Emotions.** Psychology Today, Vol, 32. Issue 4.
- Erdoğan, M.Y.(2006) **Ana-Baba Tutumları ve Öğretmen Davranışları ile Öğrencilerin Akademik Başarıları Arasındaki İlişkiler.** Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı,13.s 23-33.
- Ergin, D.Y., Esra İşmen ve Nilüfer Ö. (2000). **EQ-NED Duygusal Zeka Ölçeği El Kitabı,** İstanbul.
- Goleman, Daniel. (1996). **Duygusal Zeka Neden IQ'dan Daha Önemlidir?** İstanbul: Varlık Yayınları.
- Goleman, D.(2001). **An EI-Based Theory of Performance.** The Emotionally Intelligence Workplace. Jossey-Bass. Sna Francisko.
- Goleman, D.(2003). **Duygusal Zeka.** Varlık Yayınları, İstanbul.
- Harrod, N.R., Scheer, S.D.(2005). **An Exploration of Adolescent Emotional Intelligence in Relation to Demographic Characteristics, Adolescence,** Vol. 40, 159, s.503.
- İşmen, E.(2001). **Duygusal Zeka ve Problem Çözme.** VI. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresinde Sunulmuş Bildiri. 5-7 Eylül, Ankara.
- Kansu, N. (2004).**Duygusal Zeka.** <http://www.zaferkoleji.k12.tr/kategoriler/sayfa.asp?islem=2&SayfaNo=14>
- Kemper, C.L.(1999). **EQ ve IQ.** Communication World, 16.
- Küçükahmet, L.(2001). **Öğretim İlke ve Yöntemleri.** Nobel Yayınları,Ankara..
- Mayer, J.D., Salovey, P.(1990). **The Intelligence of Emotional Intelligence.** Intelligence, Vol:17.
- Mayer, J.D, Salovey, P., Carusa, D.R.(1999). **Emotional Intelligence Meets Traditional Standarts of an Intelligence.** Intelligence, Vol. 27, No.4, 267-298.
- Moller, Claus. (2000). **Hearthwork.** Hillerød: TMI.
- Nikolaou , I. Tsaousis, I.(2002). **Emotional Intelligence in the Workplace:** Exploring Its Effects on Occupational Stress and Organizational Commitment. International Journal of Organizational Analysis. Vol. 10,4, s.327-342.
- Petrides K.V. Furnham, A.(2000). **Gender Diffrenences in Measured and Self Estimated Trait Emotional İntelligence.** Sex Roles. A Journal of Research.
- Salopek, J.(1998). **Train Your Brain.** Training Development, Vol. 52, Issue 10.
- Wells, D., Torrie, J., Prindle, L.(2000). **Exploring Emotional Intelligence Correlates in Selected Populations of College Students.** Alberta ,Lethbridge Community College, Canada.